Floravaktarna i Skåne Rapporterar

Väggört i Simrishamn

Margareta Wirén

Bild 1. Väggört växer sedan decennier tillbaka kring S:t Nicolai kyrka i Simrishamn. Foto: K-A Olsson.

Väggört är en nässelväxt som är ursprunglig i södra Europa men blivit införd och odlad som läkeväxt i Sverige. Den är funnen som kvarstående och förvildad på flera platser i den sydligaste delen av landet. Oftast har förekomsterna varit tillfälliga men på några platser, som Alnarp och Simrishamn, växer den fullt naturaliserad sedan lång tid tillbaka. I Simrishamn, där den första gången noterades för mer än 180 år sedan, finns den fortfarande kvar på flera närbelägna platser. Väggört är beskriven i J. E. Areschougs avhandling från 1831 där det står att "den fanns vid gator i Cimbritshamn och nästan överallt vid stadens gärdsgårdar".

Väggört växer på kväverik, frisk kulturmark vid gator och murar, i gamla trädgårdar och parker samt på avfallsplatser. Den odlas knappast längre varför dess möjligheter att förvilda sig på nya platser är mycket begränsad. Då väggört blivit allt sällsyntare är den hotad och förtecknad som Sårbar (VU) i *Rödlistade arter i Sverige 2010*. På de kvarvarande lokalerna är bortrensning och anläggningsarbeten av olika slag det främsta hotet mot arten. Att bortrensning är ett mycket konkret hot mot väggört fick jag – som framgår nedan – erfara vid ett flertal tillfällen.

2013 inventerade undertecknad väggört i Simrishamn. På några lokaler där växten blivit funnen i slutet av 1900-talet kunde jag inte återfinna den. Intill Sumaroslokalen vid Brunnsgatan, i trädgårdarna till Storgatan 45 och 48, på Peder Mörks väg längs ett staket i f.d. Nils Ehrnbergs trädgård samt i Hökarens trädgård längst ner på Storgatan saknas väggört numera. I fyra av trädgårdarna har den tyvärr blivit uppgrävd.

Bild 2. Väggört. Foto: Åke Svensson.

Väggört *Parietaria officinalis*

Beskrivning. Väggört är en flerårig ört med upprätt stjälk, strödda blad och oansenliga blommor. Bladen är spetsigt elliptiska med glänsande mörkgrön ovansida och helbräddad kant, de kan bli upp till tolv centimeter långa, ibland ända upp till tjugo centimeter. Blommorna är små, en- eller tvåkönade och sitter i kortskaftade samlingar i bladvecken, blommornas hylleblad är inte sammanväxta. Frukten är en liten nöt som är innesluten i det klockformade hyllet.

Den andra arten i släktet, grenig väggört (*P. judaica*) är vanligen nedliggande, med mindre blad och frukter, och hylleblad som är sammanväxta nertill. Väggörter tillhör samma familj som nässlorna (*Urtica*) men skiljs lätt genom avsaknaden av brännhår, trind stjälk och helbräddade blad.

Utbredning. Väggört är mycket sällsynt och har huvudsakligen påträffats i Skåne. Den växer på kulturmark, och Hylander (1970) uppger att arten troligen är en kvarleva från den tid då den odlades som medicinalväxt. **Första fynduppgift** är från Malmö i Skåne och publicerades år 1828.

Användning. Väggört användes förr som laxermedel.

Etymologi. Artnamnet *officinalis* kommer av latinets officina (verkstad, apotek) och syftar på att arten använts som läkeväxt. Namnet väggört syftar på artens vetenskapliga släktnamn, *Parietaria*, som kommer av latinets paries (vägg, mur).

Ur: Anderberg, A. & Anderberg, A.-L., 2007. Den virtuella floran. >http://linnaeus.nrm.se/flora/welcome.html<. Naturhistoriska Riksmuseet.

Aktuella förekomster 2013

1. **Muséet**. Vid museets västra vägg, tätt invid huset, finns 4 små plantor.

2. **Lilla Rådmansgatan 4**. Ett tätt bestånd på 1 × 1½ meter växer invid en mur.

3. **Gamla kyrkomuren**. 7 plantor växer vid ett staket nära den gamla kyrkomuren på andra sidan Lilla Rådmansgatan 4.

4. **Christian Barnekowsgatan 4**. I en trädgård fanns 2 bestånd, ca 8 större plantor samt några små. Ett stort och ett mindre bestånd får stå kvar. Allt var planerat att grävas upp.

5. **Yngve Östbergs väg 10**. I denna trädgård finns ett exemplar av väggört. Andra hade grävts upp inför ett växthusbygge. Den kvarvarande plantan kommer att vårdas av fastighetsägaren.

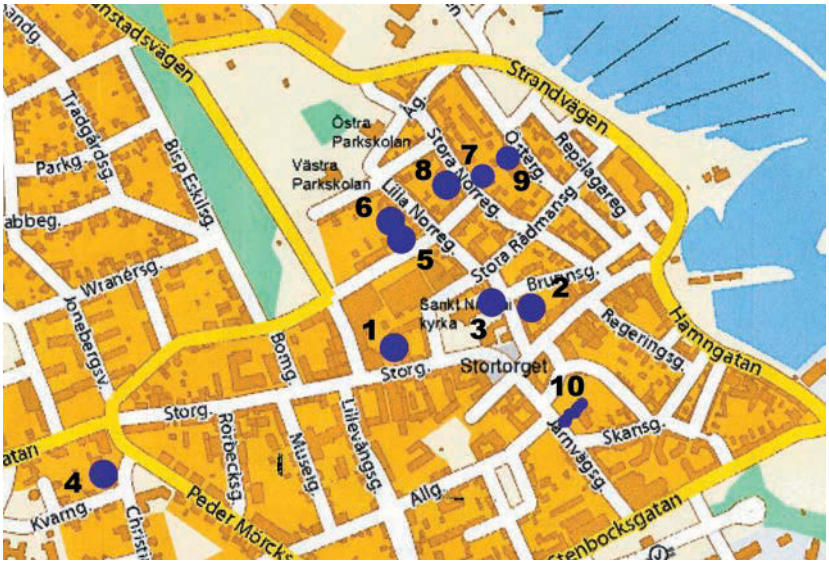
6. **Lilla Norregatan 11**. Här växer tre stora plantor och de ska, enligt markägaren, få stå kvar.

7. **Stora Norregatan 18** Det växer ett individ av väggört på Stora Norregatan 18. Denna upptäcktes av husägarnas skarpsynta barnbarn Elvira!

8. **Stora Norregatan 13**. I trädgårdens sydvästra skuggiga hörn finns ett tiotal bestånd.

9. **Östergatan 23**. Här växer omkring 35 stora plantor i trädgårdens västra och norra del.

10. **Järnvägsgatan 14.** Här ligger en ödetomt och parkering sedan flera år tillbaka. På tomtens östra sida växer cirka 55 stora plantor längs en tomtgräns.

Karta 1. Förekomster av väggört i Simrishamn. Siffrorna hänvisar till lokalförteckningen.

Då väggört är en sällsynt och hotad art som funnits i Simrishamn i snart två sekler, utgör den ett kulturhistoriskt värdefullt inslag i stadsbilden. Därför är det viktigt att väggört skyddas och vårdas på ett sätt som säkerställer dess framtid i staden.

Om någon hittar väggört på ytterligare någon plats i Simrishamn, så rapportera gärna detta till undertecknad.

Tack! Tre artiklar i lokala tidskrifter av Nils-Arvid Andersson, Gustaf Åberg och Walde Bengtsson, har varit en inspirationskälla och gjort mig intresserad av väggörten i Simrishamn. Muntliga förslag till möjliga växtplatser har jag fått från Göran Bengtsson, Göran Andersson, Göran Persson samt Margareta och Bo Erland Joneberg.

Författarens E-post och telefon:
margareta.wiren@sparay.se tel. 0414-131 15

Redaktörns tillägg

2013 blev väggört inventerad även på övriga lokaler där den blivit noterad under inventeringen för Skånes Flora 1989–2005. Olof Rydén besökte dessa platser och återfann rikliga bestånd vid Alnarps lantbruksuniversitet i Lomma. Här är väggört känd sedan början av 1900-talet. På övriga platser – Tofta, Borstahusen, Landskrona soptipp och Flyinge – stod väggört inte att återfinna. Dessa förekomster tycks ha varit av högst tillfällig natur. Förekomsterna vid Alnarp är närbelägna och kan delas upp i följande dellokaler.

1. **Lantbruksmuséet**. Omkring 15 blommande exemplar längs väggen på södra sidan.
2. **Parkladan**. Cirka 10 plantor mitt på östra sidan.
3. **Plantvägen 1**. Omkring 30 plantor vid husets västra sida samt 2 löpmeter vid husets NO-hörn.
4. **Hönshuset.** 15 löpmeter längs husets västra sida och 4 löpmeter längs östra sidan.
5. **400 m NNV Muséet**. Drygt 50 löpmeter på båda sidor av häcken N Parkladan.
6. **170 m NNV Slottet**. 3 löpmeter vid dammen.